

การเสริมสร้างงานอำนาจทางการเมือง
ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามในระยะเริ่มแรก
ตั้งที่ผ่านมามีในบทที่แล้วนั้น เป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันได้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นได้เริ่มบทบาท
ทางการเมืองของตนในลักษณะที่สมบูรณ์กว่าบุคคลอื่นใดในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ปี ๒๔๗๕ ทั้งนี้โดยพิจารณาในแง่โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการ เข้ามามีบทบาททางการเมืองของ
ชนชั้นผู้นำในสังคมไทย กล่าวคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มดำเนินบทบาททางการเมือง
ของตนในลักษณะปัญญาชนที่ได้มีโอกาสไปศึกษาต่างประเทศได้รู้ได้เห็นถึงระบบการเมืองการ
ปกครองในยุโรปสมัยนั้น ซึ่งทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามมีส่วนเป็นผู้ริเริ่มรวมคึกคักการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังเป็นนักการทหารอาชีพ
ที่มีความสามารถยอดเยี่ยมในเชิงวิชาทหารอีกด้วย ลักษณะของชนชั้นผู้นำทางการเมืองและ
การทหาร (Political and Military Elite) ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ผลักดันให้ตนอยู่ในฐานะบุคคลชั้นหัวหน้าคนหนึ่งของคณะผู้ก่อการ ทั้ง ๆ ที่อาวุโสทั้งทางการเมือง
และการทหาร คอยกว่าคณะผู้ก่อการฝ่ายทหารชั้นหัวหน้าอีกหลายคน ซึ่งเขาร่วมในการ
วางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครองภายหลัง

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ เป็นต้นมาจนถึงปี ๒๔๘๑ ก่อนที่
จอมพล ป. พิบูลสงครามจะขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งแรก อาจกล่าวได้ว่า
ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองโดยคณะราษฎร ซึ่งประกอบด้วยชนชั้นผู้นำทางการเมือง
และพลเรือนตลอดมา ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใด ๆ ก็ตามที่อุบัติขึ้นในระยะนี้มี
สาเหตุส่วนใหญ่มาจากความแตกแยกกันเองภายในคณะราษฎร โดยที่ประชาชนมิได้มีส่วน

๑. ประเสริฐ แยมกลิ่นฟัง คำบรรยายวิชาสังคมวิทยาการเมือง ประจำ
การศึกษา ๒๕๑๒ ชั้นปีที่ ๔ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. อ. พิบูลสงคราม เรื่องเดิม หน้า ๘๖ "จอมพล ป.ฯ สอบไล่ได้ที่ ๑ ในชั้นปีที่ ๒
ซึ่งเป็นปีสุดท้ายตามหลักสูตรของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก จึงได้ไปศึกษาวิชาทหารปืนใหญ่ที่
ฝรั่งเศสเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๔๖๗"

ใด ๆ ในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ชนชั้นผู้นำทางทหารและพลเรือนจึงเป็นสถาบันหลักในการปกครองประเทศ และเป็นตัวการสำคัญในการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ทางการเมือง ในการนี้ปรากฏว่าชนชั้นผู้นำทางทหารมักจะมีรายได้เปรียบชนชั้นผู้นำฝ่ายพลเรือน ทั้งนี้เนื่องจากฝ่ายทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารบกนั้นมีลักษณะของการจัดองค์การที่ดีกว่าสถาบันอื่น^{๓๐} ฝ่ายทหารมีความสามารถในการเป็นผู้นำสูงด้วยเหตุที่การอบรมศึกษาในทางทหารมีส่วนสำคัญต่อการสร้างบุคลิกภาพเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นฝ่ายทหารยังมีความได้เปรียบในด้านการที่จะเคลื่อนย้าย (Mobilize) หรือใช้พลังอำนาจของชาติได้ง่ายกว่าสถาบันพลเรือน ประสิทธิภาพในการตัดสินใจก็อยู่ในระดับสูงและมีเอกภาพมาก

เมื่อพิจารณาพื้นฐานสำหรับการมีบทบาททางการเมืองในสังคมไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าความเป็นชนชั้นผู้นำทางทหารและพลเรือน (ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน) เป็นพื้นฐานแรกเริ่มอันสำคัญที่สุดของการเข้ามามีบทบาททางการเมืองนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ลักษณะเช่นนี้จะสามารถสังเกตได้เด่นชัดขึ้น หากพิจารณาเปรียบเทียบพื้นฐานอำนาจทางการเมืองของจอมพลป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์ ถึงแม้ว่าบุคคลทั้งสองนี้จะเป็นผู้เริ่มก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็จริง แต่จอมพลป. พิบูลสงครามมีความได้เปรียบในการที่เป็นชนชั้นนำทางฝ่ายทหาร ซึ่งต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ได้พยายามขจัดความได้เปรียบนี้โดยการพึ่งพาอาศัยฝ่ายทหารไว้บางส่วนในการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกับจอมพลป. พิบูลสงคราม ส่วนบุคคลชั้นหัวหน้าฝ่ายทหารระดับอาวุโสคนอื่น ๆ อาทิ พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนาและ พ.อ. พระยาทรงสุรเดชนั้นมิได้เป็นผู้ริเริ่มคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าจอมพลป. พิบูลสงครามเริ่มบทบาททางการเมืองด้วยพื้นฐานของอำนาจทางการเมืองที่สมบูรณ์กว่าบุคคลอื่น ๆ ซึ่งทำให้จอมพลป. พิบูลสงครามได้กลายเป็น "สัญลักษณ์ของอำนาจในหมู่ทหาร"^{๓๑} ในกาลต่อมา

^{๓๐} David A. Wilson. "Politics in Thailand" (New York, Ithaca: Cornell University Press, 1966) pp. 184-185

^{๓๑} สุชิน คันทิกุล "รัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐" (พระนคร, สำนักพิมพ์สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕) หน้า ๘๒

๒.๑ การกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของจอมพลป. พิบูลสงคราม

การขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม เมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ พร้อมกับ การเข้าครอบครองตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และกระทรวงมหาดไทยเสียเองนั้น ทำให้พ.อ.หลวงพิบูลสงครามอยู่ในฐานะที่ทรงอำนาจ เป็นอย่างยิ่ง และนับเป็นการสร้างธรรมเนียมปฏิบัติให้ชนชั้นนำทางทหารคนอื่น ๆ ที่มีส่วน สำคัญในการปกครองประเทศต่อมาถือถือเป็นแบบอย่าง การที่พ.อ.หลวงพิบูลสงครามเข้า ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทยนั้น ก็เพื่อที่จะเข้า คุมอำนาจและหน้าที่สำคัญ ๆ ไว้ทั้งหมด อำนาจที่ว่ามีได้แก่อำนาจการควบคุมบังคับบัญชา ฝ่ายทหารในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และอำนาจในสายงานของฝ่าย ปกครอง(มหาดไทย) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังตำรวจ การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งแรกของจอมพลป. พิบูลสงคราม จึงมีพื้นฐานแห่งอำนาจระบอบที่มั่นคงมากกว่านายกรัฐมนตรีคนอื่นใดที่ผ่านมา

ในการแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสภา ผู้แทนราษฎร เมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ นั้น พ.อ.หลวงพิบูลสงครามได้ยืนยันที่จะดำเนินนโยบายทั่วไปตามหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร นอกจากนั้นเมื่อ ๑๘ ธันวาคม ๒๔๘๑ ภายหลังได้รับแต่งตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรีเพียง ๒ วัน พ.อ.หลวงพิบูลสงครามก็ได้ปราศรัยทางวิทยุกระจาย เสียง ซึ่งแจงดั่งเหตุของการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและแสดงความขอบคุณต่อ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ตลอดจนชี้แจงเจตจำนงแนวทางในการปกครองประเทศ โดยทั่วไป พ.อ.หลวงพิบูลสงครามได้กล่าวต่อไปในทำนองเป็นการเตือนศัตรูทางการเมือง ของตนมิให้กระทำการใด ๆ อันเป็นภัยต่อรัฐธรรมนูญและรัฐบาล ขอให้เงินการเมืองอยู่

๕. อ.พิบูลสงคราม เรื่องเดิม หน้า ๓ "จอมพลป.ฯ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็น ผู้บัญชาการทหารบก เมื่อ ๕ มกราคม ๒๔๗๕ และเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดเมื่อ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๔" คนที่จะได้เป็นจอมพล
๖. วิเทศกรณีย์ เรื่องเดิม หน้า ๒๓๘

ในขอบเขตของศีลธรรม พ.อ.หลวงพิบูลสงครามได้กล่าวเป็นอุปมาว่า " เรามองก่อนน้ำ-
แข็งที่ลดยน้ำเราเห็นแต่ก้อนน้ำแข็งส่วนบนพื้นน้ำ แต่ยังไม่จมอยู่ใต้น้ำยังมีอีกมาก ซึ่งเรา
ไม่สามารถจะมองเห็น หมายความว่าภัยของรัฐธรรมนูญนั้นยังมีอีกหลายทั้งภัยตาม
แนวทางรัฐธรรมนูญที่เห็นได้และภัยในทางอื่น ๆ ที่คนทั่วไปจะทราบได้โดยยาก นอกจาก
เจ้าหน้าที่ผู้ใกล้ชิด เช่น ตำรวจเป็นต้น พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม กล่าววาทาทากเรือ
(รัฐบาล) ของอับปางลงจึงจะทราบว่านั่นภัย และเตือนนักการเมืองว่า ขอให้ไปรศกรีก
ครองกุศมที่กล่าวมา ขอให้ท่านที่รักการเมืองเพื่อระบอบประชาธิปไตยโดยสุจริตใจ ระลึก
ถึงชาติเป็นเบื้องหน้าคือเพื่อชาติ ^๓.

คำปราศรัยของ พ.อ.หลวงพิบูลสงครามครั้งนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะความ
เคียดแค้นและจริงใจที่จะดำเนินการอย่างรุนแรงต่อผู้ที่เป็นภัยต่อรัฐบาล เพราะ
พ.อ.หลวงพิบูลสงครามถือว่าเป็นการบิดเบือนทำลายเสถียรภาพทางการเมือง ขัดขวางความ
เจริญก้าวหน้าของชาติ กังการจับกุมกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของ พ.อ.หลวงพิบูล
สงครามซึ่งรัฐบาลเรียกว่า " คณะกบฏความไม่สงบซึ่งมีความมุ่งหมายจะเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองประเทศและจะให้มีการ เปลี่ยนแปลงรัฐบาลด้วยการไร้อำนาจบังคับ การจับกุม
กวาดล้างศัตรูทางการเมืองของ พ.อ. หลวงพิบูลสงครามครั้งใหญ่เกิดขึ้นเมื่อ ๒๕ มกราคม
๒๔๘๑ ทั้งนี้โดยเป็นผลจากการสืบสวนสอบสวนของ พ.ต.ท.หลวงอดุลย์เดชจรัส รอง
อธิบดีกรมตำรวจที่ปรากฏว่า " ค้นพบของการประทุษร้าย แต่แต่ละครั้งมีความเกี่ยวกันเป็น
ลูกโซ่อย่างแยกไม่ออก การวางยาพิษก็ต่อเนื่องมาจากการยิงของนายดี การยิงของ
นายดีต่อเนื่องกับ การยิงของนายพุ่ม การยิงของนายพุ่มต่อเนื่องมาจากการกบฏเมื่อ
๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ และการกบฏครั้งนั้นก็เกิดจากความฉุนเคี้ยวของพระยามโนปกรณ โนติ
ธาดาในการปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา " ^๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๔๒

^๔ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ เรื่องเดิม หน้า ๒๕๕

^๕ อ.พิบูลสงคราม เรื่องเดิม หน้า ๒๖๗-๒๖๘

การกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงเป็นการกวาดล้างครั้งใหญ่ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการถอนรากถอนโคนฝ่ายตรงข้ามและเป็นการกวาดล้างที่ย้อนหลังไปถึงกรณีลอบประทุษร้ายจอมพล ป. พิบูลสงครามในระยะตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๑ ทั้งนี้โดยมี พ.ศ.ท. หลวงอดุลย์เดชจรัส เป็นมือปราบ^{๑๐} ในวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๘๑ ก่อนการกวาดล้าง ๑ วัน พ.อ.หลวงพิบูลสงครามกับ พ.ศ.ท. หลวงอดุลย์เดชจรัสอธิบดีกรมตำรวจได้ทำการประชุมลับวางแผนการจับกุม และได้ลงมือจับกุมตั้งแต่ ๐๔.๓๐ น. ของวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๘๑^{๑๑} โดยตั้งข้อหาว่าได้กระทำความผิดฐานกบฏบุคคลที่ถูกจับกุมมีจำนวนทั้งสิ้น ๕๒ คน ในจำนวนนี้มีทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ

รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์หลายฉบับเพื่อเป็นการชี้แจงและยืนยันต่อประชาชนว่าการจับกุมครั้งนี้มีหลักฐานข้อเท็จจริงอย่างพร้อมมูล^{๑๒} รัฐบาลได้ชี้แจงเหตุผลของการจับกุมว่า "บุคคลที่ถูกจับกุมเป็นผู้คิดจะก่อความไม่สงบขึ้นแก่ชาติ จะประทุษร้ายบุคคลสำคัญของรัฐบาลเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองและเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยคิดจะอัญเชิญพระปกเกล้าฯ หรือสมเด็จพระฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ มาเป็นกษัตริย์สืบไป"^{๑๓} การจับกุมครั้งนี้ขึ้นทั้งที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด^{๑๔} -----

^{๑๐} ท. ประทีปประเสน "จอมพล ป. ขุนศึกผู้ไร้แผ่นดิน" (พระนคร, โรงพิมพ์พัฒนาการพิมพ์, ๒๕๐๗) หน้า ๕๓

^{๑๑} สมุทรร สุกุชกะ เรื่องเดิม หน้า ๒๖๗

^{๑๒} ๔๘๕ (นามแฝง) "นายพลที่ชื่อสัตย์" (พระนคร, เอเซียการพิมพ์, ๒๕๑๑) หน้า ๕๑-๕๓ และวิเทศกรณีย์ เรื่องเดิม หน้า ๒๗๑ - ๒๗๔

^{๑๓} ศรีพนม สิ่งทอง "๑๒ จอมพลไทย" (พระนคร, โรงพิมพ์เกษมสัมพันธ์การพิมพ์) ๒๕๐๖) หน้า ๒๖ - ๒๗ และสมุทรร สุกุชกะ เรื่องเดิม หน้า ๒๖๗

^{๑๔} ศรีพนม สิ่งทอง เรื่องเดิม หน้า ๒๔

นอกจากนั้น พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม ยังได้มีคำสั่งให้ปลดนายทหาร ออกจากราชการ ๔ คน คือ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ผู้อำนวยการโรงเรียนรบ ที่เชียงใหม่ กับ ร.อ.ขุนคลังพลพจน์ และ ร.อ.สารวัจ กาญจนสิทธิ์ ซึ่งเป็นนายทหารคนสนิท และ พ.ต.หลวงชูระ ไททยวิเศษ นายแพทย์ประจำกองบัญชาการโรงเรียนรบ สำหรับ พ.อ.พระยาทรงสุรเดชนั้น พ.อ.หลวงพิบูลสงครามได้เสนอเงื่อนไข ๒ ประการให้เลือกเอา ได้แก่ ออกนอกประเทศไปหรือสูคดี ความกฎหมายในฐานะหัวหน้าวางแผนการล้มล้างรัฐบาล ซึ่ง พ.อ.พระยาทรงสุรเดชได้เลือกเอาการ เดินทางออกจากประเทศไทยไปยัง เขมรและจีนชีวิตลงที่นั่นในปี ๒๔๘๗^{๑๕}

ในการพิจารณาคดีผู้ที่ถูกจับกุมขอหากฎครั้งนี้ รัฐบาลได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นโดยได้ เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ ซึ่งผลปรากฏว่าสภาได้มีมติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ด้วยคะแนนเสียง ๑๐๑ ต่อ ๑๔^{๑๖} ทั้ง ๆ ที่ได้มีการอภิปรายคัดค้านอย่างรุนแรง ในการประชุมสภาครั้งนี้ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี กับ พ.ต.อ.หลวงอดุลย์เกษรวัศ รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย มิได้เข้าประชุมด้วยโดยมอบให้ น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทยอีกคนหนึ่ง เป็นผู้ชี้แจงต่อสภาในนามของรัฐบาล ศาลพิเศษ พ.ศ.๒๔๘๑ ประกอบด้วยคณะกรรมการ ๑๒ คน โดยมี พ.อ.หลวงมังกรพรหมโยธี เป็นประธานกรรมการ การพิจารณาคดีในศาลพิเศษสิ้นสุดลง เมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ โดยศาลพิเศษได้ตัดสินลงโทษประหารชีวิต ๒๑ คน แต่ลดโทษลงให้จำคุกตลอดชีวิต ๓ คน ในจำนวนนี้ส่วนหนึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้วางแผนการหรือมีส่วนเกี่ยวพันในการประทุษร้ายต่อ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม หรือไม่เช่นนั้นก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนล้มล้างรัฐบาล ถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิต ๒๒ คน และปล่อยตัวพบนขอหา ๗ คน ผู้ที่ถูกตัดสินประหารชีวิตและศาลพิเศษลดโทษลงเหลือเพียงจำคุกตลอดชีวิต ได้แก่พระบรมวงศ์เชอกรมขุนชัยนาทนเรนทร พล.ท.พระยาเทพหัสดินทร์และ พ.อ.หลวงชำนาญยุทธศิลป์ ซึ่งจอมพลป.พิบูลสงครามได้เปิดเผย

^{๑๕} วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) ชีวิตและการต่อสู้ของ ๕๐ รัฐมนตรีไทย. (พระนคร, โรงพิมพ์มิตรเจริญ, ๒๕๐๖) หน้า ๘๘๕.

^{๑๖} ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๗๐ หน้า ๘๐๔.

ภายหลังการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในกรกฎาคม ๒๔๘๙ ว่า "กรมขุนชัยนาท เจ้าคุณเทพฯ หลวงชำนานูฯ รอคชีวิตมาได้เพราะตนไม่ยอมเซ็นคำสั่งประหารที่หลวงอดุลย์ฯ นำมาให้เซ็น ตนได้พยายามขอให้ลอร์ดโฆสคนอื่น ๆ ด้วย แต่หลวงอดุลย์ฯ ไม่ยอมทำเดียว"^{๑๓}

การกวาดล้างศัตรูทางการเมืองโดยการอาศัยศาลพิเศษเป็นเครื่องมือนี้ นับเป็นการดำเนินมาตรการที่ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งในการเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งนี้โดยมิได้คำนึงถึงแต่อย่างใดว่ามาตรการดังกล่าวนี้จะเป็นการชกกับกระบวนการยุติธรรมอย่างรุนแรง การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารมีอำนาจครอบงอมลอร์ดโฆสประหารชีวิตให้กับผู้ต้องหาทั้ง ๓ คน^{๑๔} ดังที่กล่าวมานั้น เป็นสิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าฝ่ายบริหารได้ละเมิดอำนาจของฝ่ายตุลาการอย่างรุนแรง ทั้ง ๆ ที่การจัดตั้งศาลพิเศษก็เป็นการชกกับกระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว

อย่างไรก็ดีประเด็นที่ว่าการตั้งศาลพิเศษเป็นการชกกับกระบวนการยุติธรรมและละเมิดเสรีภาพของศาลตามรัฐธรรมนูญนั้น ดูเหมือนว่าจะไม่เป็นที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมีความวิตกกังวลอย่างมากแต่อย่างใด ขอให้จริงเกี่ยวกับถูกลอบสังหารอย่างน้อย ๓ ครั้งของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าจอมพล ป.ฯ

^{๑๓} สว่าง ลานเหลือ เรื่องเดิม หน้า ๒๓ อ้างถึงนายฉันทนา (นามแฝง) บันทึกจอมพล "ซึ่งนายฉันทนาได้ไปสัมภาษณ์สอบถามจอมพล ป.ฯ หลังจากที้ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและบัญชาการทหารสูงสุดในเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม ๒๔๘๙ ตามลำดับ

^{๑๔} วิเทศกรณีย์ เรื่องเดิม หน้า ๒๖๑

มีศัตรูทางการเมืองมากที่มีโค่นการเมืองในขอบเขตของศีลธรรมและในกรอบของรัฐ-
ธรรมนูญ ตามที่จอมพลป. ได้ปราศรัยหลังจากเป็นนายกรัฐมนตรีเพียง ๒ วัน ด้วย
เหตุนี้จอมพลป. จึงได้ตอบโต้การโค่นการเมืองนอกเกมดังกล่าวด้วยวิธีการรุนแรงเฉียบ
ขาด ไม่คำนึงถึงศีลธรรมและรัฐธรรมนูญ เช่นกัน และมีได้มีความรู้สึกว่าเป็นความ
ผิดใหญ่หลวงแต่อย่างใด ดังที่จอมพลป. ได้ตอบกระทู้อย่างเฉาฉิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับ
กับการประหารชีวิตผู้ต้องหาอีก ๑๘ คนดังกล่าวว่า " ประหารชีวิตเพียง ๑๘ คน
เท่านั้น มิได้มากมายอะไรเลย การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส เขาตัดหัวใส่เกวียนเป็น
แถว ๆ การประหารชีวิตในเมืองไทยมีน้อยนิดเดียว " ^{๑๕.}

การกล่าวต่างศัตรูทางการเมืองอย่างรุนแรงและเฉียบขาดของจอมพล
ป. พิบูลสงครามในครั้งนี้มีผลสำคัญประการหนึ่งคือการเสริมสร้างฐานะอำนาจทางการเมือง
ของตน ได้แก่การที่สามารถกำจัด พ.อ. พระยาทรงสุรเดชกับสมัครพรรคพวกคน
สนิทลงได้อย่างราบคาบ นับได้ว่าในบรรดาบุคคลชั้นหัวหน้าฝ่ายทหารของคณะผู้ก่อการ
นั้นก็ยังคงมีเพียงจอมพลป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีอำนาจทั้งทางการเมืองและการทหารอย่าง
พร้อมมูล สำหรับพ.อ. พระยาพิชัยคณเฑาะว์ได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีก่อนที่จอมพลป.
พิบูลสงครามจะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วน พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธก็ถูก
ส่งไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำเยอรมัน ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าภายในระยะเวลา
ปีแรกของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพลป. พิบูลสงครามประสบความสำเร็จ
อย่างงดงามในการดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างอำนาจ และอิทธิพลทางการเมือง
เมืองของตน

๒.๒ การยึดบทบาทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. ๒๔๘๓

สภาพการปกครองหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ เป็นต้น
มาจนถึงการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรกของจอมพลป. พิบูลสงครามนี้
(๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑-๖ มีนาคม ๒๔๘๕) กลุ่มบุคคลผู้ถูกขูดอำนาจในการบริหารประ-

เทศมีอยู่เพียงกลุ่มเดียวคือคณะราษฎร ซึ่งประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ และปัญญาชน ข้าราชการพลเรือน ทั้งนี้ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ มีบทเฉพาะกาลกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสองประเภท จำนวนเท่ากัน โดยที่ประชาชน เป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๑ และพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ดังปรากฏในมาตรา ๒๕ ที่กำหนดให้มีสมาชิกสองประเภทอย่างช้าไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ซึ่งต่อมาได้มีการยกเลิก และบัญญัติใหม่โดยรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๓ ให้มีอายุการมีสมาชิกสองประเภทไปอีก ๑๐ ปี รวมเป็น ๒๐ ปี นับตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ^{๒๐}

การกำหนดบทเฉพาะกาลไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ และการยุบบทเฉพาะกาลใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ดังกล่าวจึงเป็นการเปิดโอกาสให้คณะราษฎรครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรไป ด้วยเหตุนี้การผูกขาดอำนาจในการบริหารประเทศตั้งแต่ปี ๒๔๗๗ เป็นต้นมา จึงไม่ค่อยประสบกับการต่อต้านหรือต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจจากบุคคลฝ่ายอื่นใดนอกจากการต่อสู้แย่งชิงอำนาจภายในคณะราษฎรด้วยกันเอง นอกจากนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของคณะราษฎรในระยะนี้เป็นไปในทำนองเดียวกับพรรคการเมือง ซึ่งอาจเรียกได้ว่า "พรรคคณะราษฎร" ^{๒๑} อันเป็นกลุ่มบุคคล

^{๒๐} สิรี เปรมจิตต์ "ประวัติรัฐธรรมนูญไทย" (พระนคร, โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, ๒๕๑๑) หน้า ๑๕๑

^{๒๑} ขจักษ์ บุรุษพัฒน์ "การเมืองและพรรคการเมืองของไทย" (พระนคร, สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร์, ๒๕๑๑) หน้า ๑๕๕ - ๑๕๖ และหน้า ๓๒๗

ที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในทำนองเดียวกับพรรคการเมือง โดยที่ไม่มีพรรคการเมืองอื่นใดเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อแย่งชิงอำนาจบริหารประเทศตามระบบพรรคการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลไม่ยอมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นใดขึ้น โดยอ้างว่าสภาพการณ์ของประเทศในขณะนั้นยังไม่สมควรที่จะให้มีพรรคการเมืองขึ้นอีก เพราะจะก่อให้เกิดความแตกแยกอันจะก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าผลดี

ภายหลังการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองด้วยการใช้ศาลพิเศษเป็นเครื่องมือ ในปี ๒๔๘๑ - ๒๔๘๒ แล้ว รัฐบาลชุดพล.ต.หลวงพิบูลสงครามจึงอยู่ในสภาพที่อาจกล่าวได้ว่ามีเสถียรภาพมั่นคงมาก พล.ต.หลวงพิบูลสงครามได้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกตำแหน่งหนึ่ง เมื่อ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๘๒ เนื่องจากเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แก่นายดิเรก ชัยนาม ซึ่งได้รับการแต่งตั้งในวันเดียวกับ พล.ต.หลวงพิบูลสงคราม^{๒๒} จอมพลป.พิบูลสงครามจึงเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอื่น ๆ ควบคู่กันไป ๓ กระทรวง สำหรับการแก้ไขบทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อยืดอายุให้คณะราษฎรทำการปกครองประเทศเพิ่มขึ้นอีก ๑๐ ปีนั้น ปรากฏว่าแทนที่สมาชิกสภาประเภท ๒ ซึ่งเป็นบุคคลในคณะราษฎร จะเป็นผู้เสนอบัญญัติต่อสภาด้วยตนเอง กลับปรากฏว่าสมาชิกสภาประเภทที่ ๑ ได้แก่ขุนบุรีสารการกิตติศักดิ์ ผู้แทนราษฎรอุบลราชธานี เป็น

ผู้เสนอญัตติต่อสภา โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองประเภทลงชื่อสนับสนุนญัตติ
ถึงกล่าว ๖๕ คน ^{๒๓}

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพื่อพิจารณาญัตติการย้คมทเฉพาะกาลออกไปอีก ๑๐ ปีนี้ ไค้กระทำกันเมื่อ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๔๓ ขุนบุรีสการ กิติคดี เจ้าของญัตติ
ไค้อภิปรายชี้แจงเหตุผลต่อที่ประชุมว่า "เพื่อเป็นการประกันความมั่นคงของระบอบ
รัฐธรรมนูญ เนื่องจากระบอบรัฐธรรมนูญประสบความสำเร็จมาหลายครั้งหลายคราว
เช่น การปิดสภา งคไ้รัฐธรรมนูญ และการกบฏในพ.ศ. ๒๔๓๖ นอกจากนั้นการจัด
การศึกษาชั้นประถมสามัญ อันเป็นเงื่อนไขของบทเฉพาะกาลที่กำหนดไว้ก็ยังไม่
ทำที่ว่าจะมากกว่าถึงจำนวนของราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ค้วยเหตุนี้การย้คมท
เฉพาะกาลออกไปอีก ๑๐ ปี จึงมีความจำเป็น เนื่องจากประชาชนยังไม่คุ้นเคยกับการ
ปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ การแก้ไขเพิ่มเติมบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญถึงกล่าว จึง
ไม่เป็นผลเสียหายต่อประชาชนใด ๆ ในทางตรงกันข้ามกลับจะช่วยให้หลักประกันด้าน
ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง มีรัฐบาลที่เข้มแข็งทำให้เกิดความปลอดภัยแห่งชาติซึ่ง
อยู่เหนือสิ่งอื่นใด" ^{๒๔}

คำอภิปรายชี้แจง เหตุผลในการย้คมทเฉพาะกาลของขุนบุรีสการ กิติคดีดังที่
กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้น
เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในแง่เสถียรภาพของรัฐบาลซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นปัจจัยหลัก
ที่จะก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง หรือ ความปลอดภัยแห่งชาติ ขุนบุรีสการ กิติคดี
และพรรคพวกผู้สนับสนุนญัตตินี้ จึงเห็นว่าความมั่นคงของคณะราษฎรนั้นหมายถึงความปลอดภัย
ของระบอบรัฐธรรมนูญหรือความปลอดภัยแห่งชาติ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ผู้แทนราษฎร
แม้อองสอน ผู้สนับสนุนญัตตินี้อีกคนหนึ่งไค้อภิปรายสนับสนุนว่า "ถ้าบทเฉพาะกาลหมดไป
ก็จะเกิดความไม่สงบดังที่เคยมีมา เพราะยังมีผู้ไม่เลื่อมใสในรัฐธรรมนูญ อาจปลุกปั่นความ

^{๒๓} ใไทยน้อย (นามแฝง) "ประสมการณ์ ๓๔ ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย"
(พระนคร, ทางหุ่นสวนจำกัศพรพิทยา, ๒๕๐๘) หน้า ๗๔ - ๗๖

^{๒๔} วิเทศกรณีย์ เรื่องเดิม หน้า ๖๔๗

ไม่สงบขึ้นได้" ๒๕ คณะราษฎรในทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคน จึงเป็นผู้พิทักษ์
รัฐธรรมนูญอีกด้วย นอกเหนือไปจากการเป็นผู้ริเริ่มระบอบรัฐธรรมนูญในประเทศไทย

อย่างไรก็ดีปฏิบัติการแก้ไขเพิ่มเติมบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญ พศ. ๒๔๗๕ ได้
ถูกโต้แย้งและคัดค้านอย่างรุนแรงจากบรรดาสมาชิกสภาประเภทที่ ๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
จากนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรอุดรธานี และนายเตียง ทิริชันธ์ ผู้แทนราษฎร
สกลนคร ซึ่งเป็นผู้คัดค้านอย่างรุนแรง โดยโจมตีว่า "ผู้คดีนี้ไม่นามาจากความริเริ่มของ
สมาชิกสภาประเภทที่ ๑ เลย เพราะสมาชิกสภาประเภทที่ ๑ ได้รับความเลือกตั้งโดยตรงจาก
ราษฎร แต่กลับถูกผู้ราษฎรว่าไม่มีความสามารถจะเข้าใจการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ทาง
ที่ถูกต้องจะร่วมกันช่วยปฏิวัติจิตใจประชาชนให้เจริญดีกว่าหมายความว่าช่วยกันเสริมสร้าง
วัฒนธรรมทางการเมืองให้กับราษฎร อันจะเป็นพื้นฐานที่รองรับระบอบประชาธิปไตยแบบ
รัฐสภา ซึ่งฝ่ายผู้คัดค้านผู้คดีนี้เห็นวาระรัฐบาลมีสมรรถภาพที่จะปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยได้
โดยไม่จำเป็นต้องยืคบทเฉพาะกาลออกไปอีก" ๒๖

พล.ต. หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้อภิปรายสนับสนุนให้มีการยืคบทเฉพาะ
กาลออกไปอีก ๑๐ ปี โดยให้เหตุผลว่า นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ เป็นต้นมา
คณะราษฎรอยู่ในฐานะที่เสี่ยงต่อความเป็นความตายอยู่ทุกขณะ ด้วยเหตุที่มีพวกที่นิยมระบอบ
เก่าและพวกต่อต้านรัฐธรรมนูญอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้ง ๆ ที่คณะราษฎรหวังจะให้ทุกฝ่ายเข้า
ร่วมในการพัฒนาระบอบรัฐธรรมนูญ แม้แต่พวกเจ้านายก็อยากจะได้มาร่วมกันสร้างชาติต่อไป
ดังจะเห็นได้จากการที่คณะราษฎรให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกประเภท ๒ ซึ่งมีบุคคล
ภายนอกด้วย เพราะพวกก่อการเป็นเด็ก สำหรับเรื่องบทเฉพาะกาลนั้น พล.ต. หลวงพิบูล-
สงครามไม่เคยปรึกษากับหลวงประดิษฐมนูธรรมมาก่อน หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องการให้
กำหนดไว้เพียง ๕ ปี ก็พอ แต่คณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ มีมติให้กำหนดไว้ ๑๐ ปี
คณะราษฎรจึงจัดตั้งรัฐบาลขึ้นโดยประกอบด้วยบุคคลภายนอกเกือบทั้งหมด แต่สภาพการณ์การ
ปกครองประเทศก็ยังคงมีความยุ่งยากตลอดมา มีการปิดสภาองค์ใช้รัฐธรรมนูญ การกบฏ จน
ถึงกับต้องมีการยิงเป้า

๒๕ เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๕๓

๒๖ ไทยน้อย เรื่องเดิม หน้า ๘๑ - ๘๒

พล.ต. หลวงพิบูลสงครามได้ยืนยันว่าบ้านเมืองเป็นสันติสุขได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับความปลอดภัยของรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ แต่เท่าที่ผ่านมารัฐธรรมนูญไม่มีความปลอดภัย เนื่องจากมีผู้ที่มีใค่เล่นการเมืองอย่างบริสุทธิ์ตรงไปตรงมา ในระยะแรกคณะราษฎรก็มีใค่จัดการกับผู้ที่ไม่เลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลพวกนี้ดำเนินการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญใค่ตามสบายใจ ซึ่งก็ปรากฏให้เห็นแล้วว่าใค่เกิดความยุ่งยากขึ้นประการใค่บาง แมกระทั่งในปัจจุบัน (สิงหาคม ๒๔๘๓) ก็ยังมีผู้ใค่เลื่อมใสระบอบเกาอยู่ด้วยเหตุนี้เมื่อยังมีภัยต่อรัฐธรรมนูญและรัฐบาลก็ใค่อยากจะใค่ใช้วิธีจับงาให้หมด เช่นการปฏิวัติฝรั่งเศส จึงขอร้องต่อสภาใค่ยับยั้งเฉพาะกาลออกไปอีก เพราะหากใค่ยับยั้งเฉพาะกาล พระองค์เจ้าวรเดชก็จะกลับเข้ามา พวกคณะราษฎรก็จะถูกฆา หรือใค่เช่นนั้นก็จะเกิดการปฏิวัติ^{๒๗}.

คำอธิบายของ พล.ต. หลวงพิบูลสงครามซึ่งมีลักษณะจริงจัง เค็ดขาด ขอร้องแกมบังคับดังที่กล่าวมานี้ เปรียบเสมือนเครื่องชี้ขาดทำให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการเป็นเอกฉันท์ และใค่ดำเนินการพิจารณาต่อไปตามวิธีการจนประกาศใค่เป็นกฎหมายใค่เมื่อ ๑๕ กันยายน ๒๔๘๓^{๒๘} เมื่อพิจารณาพฤติกรรมในการอธิบายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายสนับสนุนและคัดค้านผู้ตีการยับยั้งเฉพาะกาลนี้แล้ว จะเห็นใค่ว่าทั้งฝ่ายสนับสนุนและคัดค้านมีอุดมคติอันเป็นจุดมุ่งหมายรวมกันอยู่ ๓ ประการคือ

- ก) ความมั่นคงปลอดภัยของประชาชาติหรืออาจเรียกใค่ว่า "เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ"
- ข) ความเจริญก้าวหน้าของระบอบรัฐธรรมนูญหรือระบอบประชาธิปไตย
- ค) ความมั่นคงปลอดภัยของรัฐบาล หรืออาจเรียกใค่ว่า "ความปลอดภัยของคณะราษฎร"

^{๒๗}. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๓ (สามัญ) หน้า ๓๖๒-๓๖๕

^{๒๘}. ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๘๓ เล่ม ๕๓ หน้า ๕๒๕

ปัญหาที่ขัดแย้งกันมีอยู่ประการ เดียวคือทำอะไรถึงจะให้บรรลุถึงจุดหมาย ทั้ง ๓ ประการดังกล่าว หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นความขัดแย้งในเรื่องวิธีการ ฝ่ายสนับสนุน ผู้คดีนี้โดยเฉพาะจอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่าการบี้อำนาจคณะราษฎรออกไปอีก ๑๐ ปี จะเป็นเครื่องมือที่ทำให้รัฐบาลมั่นคงปลอดภัย ซึ่งจะทำให้รัฐบาลสามารถสร้างความเจริญ ก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเต็มที่ และบ้านเมืองก็จะมีเสถียรภาพ แต่ฝ่าย คัดค้านเห็นว่าควรใช้วิธีอื่น อาทิ แก้อำนาจรัฐธรรมนูญในลักษณะที่เป็นความก้าวหน้าสำหรับการ พัฒนาประชาชนให้มีความเจริญก้าวหน้า เมืองในการปกครองตนเอง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้าง ความมั่นคงปลอดภัยของรัฐธรรมนูญ อันจะทำให้คณะราษฎรหรือรัฐบาลมีความมั่นคงปลอดภัย ไปด้วยดีกว่าการบีบคั้นเฉพาะกาลอันเป็นการย่ำเท้าอยู่กับที่

อย่างไรก็ดีจากการที่ฝ่ายสนับสนุนผู้คดีบีบคั้นเฉพาะกาลออกไปอีก ๑๐ ปี เป็น ฝ่ายที่ประสพชัยชนะเช่นนี้ อาจพิจารณาได้ว่า นอกจากเป็นการเปิดโอกาสให้คณะราษฎร บุคคลอำนาจการปกครองประเทศเนิ่นนานยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นความสำเร็จอย่างงดงาม ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นเสมือนผู้นำของคณะราษฎรในขณะนั้น ในการ เสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของตนเองให้มั่นคงยิ่งขึ้น อย่างน้อยที่สุดก็เป็นที่ยืนยันใจ ได้ว่าจะไม่ตองวิตกกังวลใจ ในกรณีที่จะต้องเผชิญกับการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจจาก บุคคลภายนอกคณะราษฎรในอีก ๑๒ ปี ข้างหน้า เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นพื้นฐาน รองรับอำนาจและได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสมาชิกประเภท ๒ สิ่งที่ต้องวิตกกังวลก็จะเหลือเพียงประการ เดียวคือการต่อสู้แย่งชิงอำนาจอันอาจจะมาจาก บุคคลภายในคณะราษฎรด้วยกันเอง

๒.๓ การขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและได้รับยศจอมพล ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัชมன்றิคนแรกที่ริเริ่มธรรมเนียมปฏิบัติ ให้แก่นักการเมืองฝ่ายทหารบกคนต่อ ๆ มา โดยการดำรงตำแหน่งสูงสุดทั้งทางการเมือง และการทหารควบคู่กันไป อันได้แก่การเป็นนายกรัชมன்றิและผู้บัญชาการทหารสูงสุด

บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ก้าวเข้าสู่หัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ อุบัติขึ้นในวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๒ โดยเยอรมนีบุกเข้าโจมตีโปแลนด์และในวันเดียวกันนั้นอังกฤษและฝรั่งเศสยื่นคำขาดให้เยอรมนีถอยจากโปแลนด์ต่อมาเมื่อ ๓ กันยายน ๒๔๘๒ อังกฤษกับฝรั่งเศสก็ได้ประกาศสงครามกับเยอรมัน^{๒๘} เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ อุบัติขึ้นเช่นนี้รัฐบาลหลวงพิบูลสงครามก็ได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติความเป็นกลางเพื่อให้ประชาชนรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและเที่ยงธรรมในสถานการณ์สงคราม ทั้งนี้ตั้งแต่ ๖ กันยายน ๒๔๘๒ เป็นต้นไป^{๓๐} การประกาศความเป็นกลางของประเทศไทยครั้งนั้นเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่จะไม่นำประเทศเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยไม่เป็นพันธมิตรกับฝ่ายใด ซึ่งต่อมารัฐบาลหลวงพิบูลสงครามก็ได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวนี้ โดยการลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศสและอังกฤษที่กรุงเทพฯ เมื่อ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๓ และกับญี่ปุ่นที่โตเกียวในวันเดียวกัน นอกจากนั้นยังได้แจ้งให้เยอรมนี อิตาลี และสหรัฐอเมริกาทราบถึงความสุจริตใจของประเทศไทยที่ไม่ตั้งใจจะเป็นพันธมิตรกับฝ่ายใด^{๓๑}

นอกจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศอันจะเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยของชาติในภาวะสงครามดังที่กล่าวมาแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้พยายามเสริมสร้างความรู้สึกชาตินิยมขึ้นภายในประเทศอีกด้วย โดยการประกาศ "รัฐนิยม" ขึ้นหลายฉบับในปี ๒๔๘๒ ทั้งนี้เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนทราบถึงความถูกต้องและประโยชน์อันดีงามของคนไทยที่พึงกระทำและประชาชนควรปฏิบัติ อาทิ รัฐนิยมฉบับที่ ๑ ให้เปลี่ยนชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติเป็น "ไทย"^{๓๒} ทั้งนี้โดยรัฐบาลเป็นผู้เสนอ

๒๘. ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พระนคร, ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓) เล่ม ๑ หน้า ๖.

๓๐. ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๘๒ เล่ม ๕๒ หน้า ๖๘๖.

๓๑. ดิเรก ชัยนาม เรื่องเค็ม หน้า ๒๓-๒๔.

๓๒. ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๘๒ เล่ม ๕๒ หน้า ๘๖.

ร่างพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญชานานามประเทศตอสภาและได้รับมติอนุมัติประกาศใช้
เป็นกฎหมายได้เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๔๔๒^{๓๓} รัฐนิยมฉบับที่ ๕ เรื่องการเคารพธง
ชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี รัฐนิยมฉบับที่ ๕ เรื่องให้ชาวไทย
ใช้ของที่ผลิตภายในประเทศ และรัฐนิยมฉบับที่ ๗ ชักชวนชาวไทยให้รวมกันสร้างชาติ
การดำเนินการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติอย่างชานานาใหญ่เช่นนี้ได้ดำเนินไปอย่างกว้าง
ขวางครอบคลุมไปถึงภาษา หนังสือไทย และการกำหนดหน้าที่พลเมืองดี ดังปรากฏอยู่
ในรัฐนิยมฉบับที่ ๕ ออกในปี ๒๔๔๓^{๓๔} ตลอดจนการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและสภา
วัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น บังคับให้คนไทยสวมหมวก สวมรองเท้าให้สตรีไว้ผมยาว ขอร้อง
ราษฎรมีให้กินหมาก

บทบาทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งค่านโยบายต่างประเทศและภายใน
ประเทศ ดังที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลในขณะนั้นได้พยายามอย่างยิ่งที่จะ
รักษาความปลอดภัยของประเทศชาติไว้ให้ได้ในภาวะสงคราม อย่างไรก็ตาม รัฐบาลชุด
พล.ต. หล่อวงพิบูลสงครามได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศกับฝรั่งเศสในลักษณะพิเศษที่ผิด
แปลกไปจากการดำเนินนโยบายต่อประเทศอื่น ๆ กล่าวคือ การทำกติกาสัญญาไม่รุกราน
กับฝรั่งเศส เมื่อ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๔๓ นั้น เกิดขึ้นจากข้อเสนอของรัฐบาลฝรั่งเศสใน
ตุลาคม ๒๔๔๒ และรัฐบาลไทยได้ตั้งเงื่อนไขไว้ว่า หากฝรั่งเศสยินยอมเจรจาทำความ
ตกลงแก้ไขปัญหาเรื่องเขตแดนแม่น้ำโขงโดยเฉพะการแก้ไขให้ถูกต้องตามหลักเรื่องรอง

^{๓๓}. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๔๒ (สามัญ) หน้า ๕๖๔
และ ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๔๒ เล่ม ๕๒ หน้า ๘๐๓

^{๓๔}. ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๔๓ เล่ม ๕๓ หน้า ๕๖๗ ซึ่งรัฐบาลเสนอ
ร่างพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติตอสภาเมื่อ ๒๑ กันยายน ๒๔๔๓ และที่ประชุม
มีมติรับหลักการให้ใช้เป็นกฎหมายได้ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๕/
๒๔๔๓ (สามัญ) หน้า ๒๕๕

ลึก รัฐบาลไทยก็ยินดีที่จะเจรจาด้วย ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบตกลงในหลักการ^{๓๕} การจัดทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศสจึงสำเร็จลงได้ โดยมีหนังสือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเกี่ยวกับการจะกำหนดเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงต่อไป

อย่างไรก็ดีภายหลังจากฝรั่งเศสยอมแพ้เยอรมนีเมื่อ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๔๓ รัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้เร่งรัดมายังรัฐบาลไทยขอให้กติกาสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศส มีผลใช้บังคับทันที โดยมีข้อกำหนดแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร ที่รัฐบาลไทยได้ร่างไว้นั้นกว่าจะมีการเจรจากำหนดเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงตามหนังสือแลกเปลี่ยน ในการนี้รัฐบาลไทยได้ตอบปฏิเสธโดยขอให้ฝรั่งเศสตกลงในหลักการปรับปรุงเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงและรับรองว่า จะคืนดินแดนอินโดจีนบางส่วนให้กับไทย ซึ่งปรากฏว่าฝรั่งเศสไม่ยอมตกลงด้วย ในระยะนั้นสถานการณ์ในอินโดจีนกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยญี่ปุ่นส่งกำลังทหารเข้าสู่อินโดจีนเมื่อ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๔๓ และในที่สุดฝรั่งเศสก็ยอมทำสัญญาให้ญี่ปุ่นนำกำลังทหารผ่านอินโดจีนของฝรั่งเศสได้เมื่อ ๔ กันยายน ๒๔๔๓ พล.ต. หลวงพิบูลสงครามจึงเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า "เหตุการณ์ทางอินโดจีนถึง เครียดขึ้นทุกวัน ถ้าฝรั่งเศสยอมยกอินโดจีนให้กับญี่ปุ่น และไทยเรามีได้แสดงท่าทีสนใจเกี่ยวกับดินแดนของเราที่เสียไป รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบต่ออนุชนรุ่นหลังในฐานะที่เพิกเฉย"^{๓๖}.

ด้วยเหตุผลดังที่พล.ต. หลวงพิบูลสงครามได้ชี้แจงไว้กับคณะรัฐมนตรีนั่นเอง พล.ต. หลวงพิบูลสงครามจึงได้ดำเนินการเร่งรัดให้ฝรั่งเศสรีบส่งผู้แทนมาเจรจาเรื่องพรมแดนตามหนังสือแลกเปลี่ยนในขณะทำกติกาสัญญาไม่รุกราน ทั้งสองฝ่ายได้จัดตั้งคณะผู้แทนขึ้นเพื่อทำการเจรจาปรับปรุงเขตแดนและทำความเข้าใจในปัญหาต่างพิจารณา

๓๕. ดิเรก ชัยนาม เรื่องเดิม หน้า ๒๔

๓๖. เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๕

เรื่องแม่น้ำโขง โดยที่ฝ่ายไทยนั้น พล.ต. หลวงพิบูลสงครามในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานเสียเอง แต่คณะผู้แทนของทั้งสองฝ่ายก็ได้เปิดการเจรจาขึ้นแต่อย่างใด โดยที่เมื่อ ๑๐ กันยายน ๒๔๘๓ รัฐบาลฝรั่งเศสได้เร่งรัดมาอีกให้รัฐบาลไทยรีบให้สัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกันและให้กติกาสัญญาคงกล่าว มีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องรอกการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร ในการนี้รัฐบาลไทยได้ตอบยืนยันที่จะผ่อนตามคำร้องขอของฝรั่งเศส แต่ได้เสนอให้ฝรั่งเศสตกลงในหลักการเกี่ยวกับการกำหนดเขตแดนตามลำน้ำโขงโดยถือหลักร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ ปรับปรุงเขตแดนโดยถือว่าแม่น้ำโขง เป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนตั้งแต่เหลือลงมาใต้จรคินแดนกัมพูชาและให้ฝรั่งเศสคืนดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางและปากเซ นอกจากนี้ให้ฝรั่งเศสรับรองด้วยหนังสือว่าหากอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยจากฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจะคืนดินแดนลาวและกัมพูชาให้ไทยด้วย ^{๓๗)}

รัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสได้แลกเปลี่ยนหนังสือโต้ตอบกันหลายครั้งในเดือนกันยายน ๒๔๘๓ และไม่เป็นที่ตกลงกันได้ โดยฝรั่งเศสไม่ยอมรับในหลักการตามข้อเสนอของของไทย ขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็ได้มีการเคลื่อนไหวทางทหารในบริเวณพรมแดน ^{๓๘)} คณะผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสที่ตั้งไว้ก็ไม่ยอมเดินทางมาเจรจากับรัฐบาลไทย มีเครื่องบินฝรั่งเศสบินล้ำเข้ามาในดินแดนไทย เมื่อ ๒๗ กันยายน ๒๔๘๓ ซึ่งรัฐบาลหลวงพิบูลสงครามก็ได้เชิญทูตฝรั่งเศสมาประท้วง ^{๓๙)} และ พล.ต. หลวงพิบูลสงครามก็ได้กล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๓ ชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงสถานการณ์ตั้งเครียดระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ตลอดจนนโยบายรัฐบาลที่จะดำเนินการต่อไป โดยเฉพาะการปรับปรุงเขตแดนกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ^{๔๐)}

^{๓๗)} ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ เรื่องเดิม หน้า ๓๒๖-๓๒๗

^{๓๘)} สมุทร สรักชกะ เรื่องเดิม หน้า ๒๔๑

^{๓๙)} คีเรก ชัยนาม เรื่องเดิม หน้า ๔๖

^{๔๐)} คำปราศรัยของ พล.ต. หลวงพิบูลสงคราม ข่าวกรมโฆษณาการ วันที่ ๒๑

สภาพการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสซึ่งที่กล่าวมาแล้วนี้ทำให้สถานการณ์ในระยะตั้งแต่ปลายเดือนกันยายน ๒๔๔๓ เป็นต้นมาตกอยู่ในภาวะตึงเครียดเป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลจึงออกพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสมัชชาวิสามัญเมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๔๓ เพื่อชี้แจงให้สภาผู้แทนราษฎรทราบถึงสถานการณ์ดังกล่าว และเมื่อ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๔๓ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ โดยคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งตั้งให้ พล.ต. หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกตำแหน่งหนึ่ง มีอำนาจสิทธิ์ขาดบังคับบัญชา แม่ทัพบก แม่ทัพเรือ แม่ทัพอากาศ นอกจากนั้นได้แต่งตั้งให้ พล.ต. หลวงพิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารบก เป็นแม่ทัพบก พล.ร.ต. หลวงสินธุสงครามชัย ผู้บัญชาการทหารเรือเป็นแม่ทัพเรือ และ น.อ. หลวงอริกเทวเดช เป็นแม่ทัพอากาศ ในการแต่งตั้งครั้งนี้รัฐบาลได้อ้างเหตุผลว่า เนื่องจากสงครามกำลังขยายตัวอย่างกว้างขวางออกไปทุกที อันแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยอาจจะประสบกับภาวะการถูกเงินได้ทุกขณะ ดังนั้นจึงเห็นเป็นเวลาสมควรที่จะต้องจัดตั้งผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของฝ่ายทหาร คือ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด แม่ทัพบก แม่ทัพเรือ และแม่ทัพอากาศขึ้น เพื่อดำเนินการป้องกันดินแดนอันเป็นอาณาจักรไทย ๔๒.

การสู้รบระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในอินโดจีนได้อุบัติขึ้นอย่างรุนแรงตั้งแต่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๔๓ โดยฝรั่งเศสได้ส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดนครพนม ไทยจึงส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดที่พิททหารฝรั่งเศสเป็นการตอบแทน รัฐบาลประกาศใช้กฎอัยการศึกในจังหวัดชายแดนทุกจังหวัด รวม ๒๔ จังหวัด และประกาศสถานการณ์สงครามกับ อินโดจีนฝรั่งเศส ตั้งแต่ ๙ มกราคม ๒๔๔๔ หลังจากที่ฝรั่งเศสส่งกำลังทหารเข้าโจมตี

๔๑. ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ เรื่องเดิม หน้า ๓๓๖

๔๒. ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๔๓ เล่ม ๕๓ หน้า ๖๕๐

อธิปไตยเมื่อ ๕ มกราคม ๒๔๔๕^{๔๓.} ไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบในการสู้รบโดยยึดได้
ดินแดนอินโดจีนด้านกัมพูชา และลาวบางส่วน อาทิ เขียมราช นครวัต หลวงพระ
บาง และจำปาศักดิ์

ในขณะที่การสู้รบกำลังดำเนินไปโดยที่ไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบนั้นญี่ปุ่นก็ยื่นมือ
เข้ามาไกล่เกลี่ย ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๔๔๕ พล.ต.หลวง
พิบูลสงครามเป็นผู้เรียกประชุมและแจ้งให้ที่ประชุมทราบว่าไค้ตกลงรับข้อเสนอไกล่เกลี่ย
ของญี่ปุ่นไปแล้ว โดยไม่มีทางอื่นจะปฏิเสธ^{๔๔.} ต่อมาไค้มีการหยุดรบทุกแนวรบ เมื่อ
๒๕ มกราคม ๒๔๔๕ และคูกรณีไค้เปิดการประชุมเจรจากันตั้งแต่วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๕
จนถึง ๑๑ มีนาคม ๒๔๔๕ จึงได้มีการลงนามขอในความตกลงไกล่เกลี่ย โดยที่ประเทศไทย
ได้คืนดินแดนลาวและกัมพูชามบางส่วน และได้มีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพกับ
ฝรั่งเศส เมื่อ ๕ พฤษภาคม ๒๔๔๕ รัฐบาลไค้ออกพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมวิสามัญ
แห่งสภาในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๔๕ และในวันเดียวกันนี้ พล.ต.หลวงพิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี ก็ได้แถลงชี้แจงสถานการณ์ความขัดแย้งและกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสตลอดจน
ผลของการสู้รบ และการทำอนุสัญญาสันติภาพกับฝรั่งเศสให้สภาทราบเพื่อลงมติให้สัตยาบัน
ซึ่งสภาได้ลงมติให้ความเห็นชอบเมื่อ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๔๕^{๔๕.}

การดำเนินนโยบายเรียกคืนดินแดนอินโดจีนจากฝรั่งเศสซึ่งเกิดขึ้นจากความกิด
ริเริ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และประสบผลสำเร็จในการสู้รบกับฝรั่งเศสไค้ดินแดน
คืนมาดังกล่าว ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น นับเป็น
ความสำเร็จทางการเมืองอย่างสูง ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการปกครองดินแดน
ที่ได้คืนจากฝรั่งเศส เมื่อ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๔๕ ซึ่งสภาลงมติให้ประกาศใช้เป็น
กฎหมายไค้^{๔๖.} ราชทินนาม "พิบูลสงคราม" ของ จอมพล ป. ไค้ถูกนำมาตั้ง

๔๓. คีเรก ชัยนาม เรื่องเคิม หน้า ๕๕

๔๔. เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๓-๖๔

๔๕. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๔๔๕(วิสามัญ) หน้า ๔

๔๖. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒/๒๔๔๕(วิสามัญ) หน้า ๑๐๐

ชื่อเป็นจังหวัดพืบลสงครามในบรรดา ๘ จังหวัดที่ประเทศไทยจัดตั้งเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นเมื่อ ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๔๔ เสด็จข้าราชการคณะรัฐมนตรีก็ได้มีหนังสือเสนอคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ขอพระราชทานเลื่อนยศ พลตรีหลวงพืบลสงครามเป็นพลเอก ทั้งสามกองทัพ โดยอ้างเหตุผลว่าเป็นกรณีพิเศษ สำหรับบุคคลที่ได้ทำความดีความชอบให้กับประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง อย่างไรก็ดี ปรากฏว่า พล.ต.หลวงพืบลสงครามได้รับการเลื่อนยศจากพลตรีข้ามชั้นพลโทและพลเอกไปเลยทีเดียว โดยได้มีการประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๔๔ พระราชทานเลื่อนยศพลตรีหลวงพืบลสงครามขึ้นเป็นจอมพล จอมพลเรือ และจอมพลอากาศ นอกจากนั้นไคทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตน์ราชวรจักรณัถ์เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า พรหมควายสายสร้อยทองคำควาย ในระยะนั้นจอมพล ป. พืบลสงครามยังมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงพืบลสงคราม เมื่อได้รับพระราชทานยศจอมพลก็มีชื่อเป็นทางราชการว่า จอมพลหลวงพืบลสงคราม ซึ่งฟังชั้ญ จอมพล ป. พืบลสงคราม จึงลาออกจากฐานันดรศักดิ์เมื่อ ๔ ธันวาคม ๑๙๔๔ และใช้ชื่อเป็นทางราชการว่า จอมพลแปลก พืบลสงคราม หรือ จอมพล ป. พืบลสงคราม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

๒.๔ การประกาศสงครามของญี่ปุ่นและผลกระทบกระเทือนต่อไทย

ภายหลังจากสงครามอินโดจีนฝรั่งเศสแล้ว สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ได้ทวีความตึงเครียดยิ่งขึ้นเนื่องจากความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับสัมพันธมิตรซึ่งประกอบด้วยอังกฤษ สหรัฐอเมริกา จีน และเนเธอร์แลนด์ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ทำการปิดล้อมญี่ปุ่นทางเศรษฐกิจควงล้อม เอ.บี.ซี.ดี. ซึ่งหมายถึง อเมริกา บริเตน ไชนา และคัทซ รัฐบาลไทยได้ประกาศตั้งจอมพลหลวงพืบลสงครามเป็นผู้บัญชาการทหารบก

๔๗. ศรีพนม สิงห์ทอง เรื่องเดิม หน้า ๓๕

๔๘. ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๔๔ เล่ม ๕๔ หน้า ๘๒๔

๔๙. อ. พืบลสงคราม เรื่องเดิม หน้า ๕

แม่ทัพบก และผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๔๔^{๕๐.}
 ทั้งนี้เพื่อเตรียมรับสถานการณ์สงครามซึ่งอาจจะอุบัติขึ้นเมื่อใดก็ได้ในเดือนตุลาคม
 ๒๔๔๔ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สืบทราบว่าญี่ปุ่นจะเข้าสงครามในราวสองสัปดาห์
 ข้างหน้า จึงได้ให้นายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศติดต่อ
 กับทูตอังกฤษประจำไทย เพื่อขอความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโศปกรณ์โดยด่วน และริ
 เจงว่า หากถึงคราวจำเป็นก็จะต้องให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองเปิดเพื่อป้องกันการถูกทำลาย^{๕๑.}

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พยายามขอความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธ
 โกรณ์จากอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่เพื่อนำมาใช้ในการป้องกันตนเองจากการ
 รุกรานของญี่ปุ่น แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร จอมพล ป. พิบูล-
 สงคราม จึงได้แจ้งให้ทูตอังกฤษที่เขาพบเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๔๔ ทราบว่า "เนื่อง
 จากไทยไม่มีกำลังเพียงพอ หากถูกญี่ปุ่นรุกรานก็ต้องหลีกเลี่ยงสงครามกับญี่ปุ่น ถ้า
 สามารถทำได้และจะรบก็ต่อเมื่อจำเป็น"^{๕๒.} ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๔๔ นี้ เอกอัคร-
 ราชทูตชุกโชโบกามิแห่งญี่ปุ่น ได้ทาบตามจอมพล ป. พิบูลสงครามให้ไทยร่วมสัญญาทาง
 การทหารกับญี่ปุ่น แต่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตอบปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่า ไทยเป็น
 ประเทศเล็กมีอาวุธเล็กน้อยสำหรับป้องกันประเทศ ไม่สามารถออกรบได้ ขอประกาศตัว
 เป็นกลาง" กรณีนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้อธิบายในกาลต่อมาว่า "หากยอมทำสัญญา
 ทางทหารกับญี่ปุ่นก็จะเป็นการ ชักกับมติดินนาสน และเป็นความเห็นส่วนตัวของตนด้วย
 ที่เห็นว่าญี่ปุ่นจะแพ้สงครามแน่นอน การเลือกเข้าข้างฝ่ายแพ้จึงไม่มีประโยชน์อันใด"^{๕๓.}

๕๐. ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๔๔ เล่ม ๕๔ หน้า ๑๓๒๘

๕๑. คิเรก ชัยนาม เรื่องเดิม หน้า ๘๗-๘๘

๕๒. เรื่องเดียวกัน หน้า ๘๘

๕๓. จอมพล ป. พิบูลสงคราม "การร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม" ในหนังสือ
เมืองแรกประชาธิปไตย อ่างแคว หน้า ๔๓๐

ในปลายเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๔ จอมพลป. พิบูลสงครามได้เรียกประชุม คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสถานการณ์ของประเทศและตัดสินใจว่าไทยควรจะทำปฏิบัติตัว อย่างไร หากเกิดสงครามขึ้น^{๕๔} ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีความเห็นเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นฝ่ายพลเรือน เห็นว่าควรเข้าข้างอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา แม้ว่าจะต้องรบกับญี่ปุ่นก็ตาม ส่วน ฝ่ายทหารอันมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นหัวหน้าเห็นว่าควรประกาศตัวเป็นกลาง แต่จะทำการต่อสู้ป้องกันประเทศอย่างเต็มที่หากถูกรุกราน ในที่สุดฝ่ายทหารก็เป็นเสียงข้างมากในการลงมตินั้น จอมพลป. พิบูลสงครามได้ชี้แจงภายหลังสงครามยุติแล้วว่า "ฝ่ายทหารได้วางแผนการยุทธกับญี่ปุ่นเป็นเวลานานกว่า ๒ - ๓ เดือน ก่อนญี่ปุ่นจะบุก ซึ่งเป็นการเตรียมต่อสู้กับญี่ปุ่นตั้งแต่ต้น โดยมี พล.ท. หลวงวิจิตรสงคราม เสนาธิการ ทหารบก เป็นผู้วางแผนการยุทธและกระทรวงกลาโหมได้เริ่มระดมพลเป็นการลับ ตลอดจนคำรัวที่จะขยายกองบัญชาการ ไปตั้งที่ลพบุรี^{๕๕} นอกจากนั้นก่อนที่จะวางแผนต่อต้านญี่ปุ่นดังที่กล่าวมานี้ รัฐบาลยังได้ออกพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลา รบ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยเสนอต่อสภาเมื่อ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๘๔ และสภามีมติให้ประกาศใช้ เป็นกฎหมายได้เมื่อ ๔ กันยายน ๒๔๘๔^{๕๖} พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้คนไทยต่อสู้ รุกรานจนสุดความสามารถ หากสู้ไม่ได้ให้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่จะเป็นประโยชน์กับ ศัตรู

การเตรียมงานต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพลป. พิบูลสงครามดังกล่าว เป็นกรณีที่ จอมพล ป. พิบูลสงครามอาจเป็นเหตุผลในการแก้ชอกกล่าวหาภายหลังสงครามยุติลง ที่ว่าจอมพลป. ทำสัญญาลับร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นก่อนที่ญี่ปุ่นจะยกกองทัพเข้าสู่ประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงครามอ้างว่าแม่แต่ในต้นเดือนธันวาคม ๒๔๘๔ ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยกทัพ เข้าสู่ประเทศไทย ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น ยังได้เรียก พล.ท. จีระ วิจิตรสงคราม

^{๕๔} สมุทรร สรักชกะ เรื่องเดิม หน้า ๒๘๘-๒๘๙

^{๕๕} จอมพล ป. พิบูลสงคราม เรื่องเดิม หน้า ๔๓๑-๔๓๒

^{๕๖} ประมวลกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๘๔ เล่ม ๕๔ หน้า ๑๐๓๐

เสนาธิการทหารบกมาประชุมที่วังสวนกุหลาบเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เพื่อวางแผนเร่งระดมพลเร็วขึ้นโดยคาดว่าจะมีเวลาอีกสองสามเดือนกว่าสงครามจะเกิดขึ้น การระดมพลนั้นให้ใจจดหมายเฉพาะตัว เพราะใช้วิทยุไม่ได้ เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นอยู่ใกล้เขตแดนในเสียมราฐ ซึ่งหากญี่ปุ่นทราบข่าวนี้ก็จะพรวดพรากบุกไทยเสียก่อน

อย่างไรก็ดี ถ้าหากจอมพล ป. พิบูลสงครามได้คาดการณ์ไว้ดังที่กล่าวมาจริง ก็เป็นการคาดการณ์ที่ผิดพลาดมาก ทั้ง ๆ ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเคยสับทราบบามากครั้งหนึ่งในเดือนตุลาคม ๒๔๘๔ ว่าญี่ปุ่นจะทำสงครามในอีกสองสามสัปดาห์ข้างหน้า ในวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔ อันเป็นวันที่เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นกับคณะขอเข้าพบนายกรัฐมนตรีที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี เพื่อขอเดินทัพผ่านประเทศไทยในโจมตีอาณานิคมของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา นั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามมิได้อยู่ในกรุงเทพฯ ทั้ง ๆ ที่สถานการณ์กำลังเข้าขั้นคับขันทุกขณะ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ออกไปตรวจดูการวางทหารที่ปราจีนบุรี อรัญประเทศ และศรีโสภณ ตั้งแต่ ๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ ค่ายแห่งนี้คณะรัฐมนตรีจึงมีอาจตัดสินใจใด ๆ ลงไปได้อีกกับคำขอของญี่ปุ่นทั้ง ๆ ที่ฝ่ายญี่ปุ่นเตือนว่าหากล่าช้าก็หมายถึงการนองเลือด ทั้งนี้เพราะกองทหารญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกในไทยแล้ว และขอให้ฝ่ายไทยสั่งยุติการต่อสู้

ในคืนวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔ คณะรัฐมนตรีก็ได้ทำการประชุมโดยมี พล.ต.อ. อุดมย์ อุดมย์เดชจรัส เป็นประธาน^{๕๗} ที่ประชุมมีมติให้รอนายกรัฐมนตรีกลับมาก่อนที่จะตัดสินใจใด ๆ ต่อมาเมื่อตอนเช้าของวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้เดินทางกลับมาและเข้าประชุมคณะรัฐมนตรีทันที ในระยะนี้การสู้รบระหว่างกองทัพญี่ปุ่นกับไทยกำลังดำเนินอยู่อย่างรุนแรงหลังจากญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกทางภาคใต้ตั้งแต่ตอนดึกของวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔ คณะรัฐมนตรีได้มีมติในขั้นแรกตามที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเสนอ

^{๕๗} ทวี บุณยเกตุ "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒" ในหนังสือ ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ อ่างแล้ว หน้า ๑๕๕

คือให้ฝ่ายไทยยุติการต่อต้านเป็นลำดับแรก จึงได้มีคำสั่งให้หยุดยิงทันที โดยคำสั่งของ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด หลังจากนั้นฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้ยื่น
ข้อเสนอให้จอมพล ป. เลือกปฏิบัติ ๔ ประการ ^{๕๘.} คือ

- ก) ยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านไทยเท่านั้น
- ข) ให้ไทยทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นรวมรบต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกา
โดยญี่ปุ่นจะคืนดินแดนไทยที่เสียให้อังกฤษกับฝรั่งเศสทั้งหมด
- ค) ให้ไทยทำสัญญาร่วมป้องกันกับญี่ปุ่น
- ง) ให้ไทยเข้าร่วมเป็นไตรภาคี ตามกติกาสัญญาไตรภาคีระหว่าง
เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น ลงวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๘๓

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นำข้อเสนอดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี
ซึ่งรัฐมนตรีส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรจะสู้รบกับญี่ปุ่นและก็ไม่ควรจะร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วย ^{๕๙.}
นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเสนอว่า "ควรยอมเพียง
ให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านประเทศ ไม่ควรเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในรูปใด ๆ ทั้งสิ้น" ^{๖๐.}
นายปรีดี พนมยงค์ เห็นว่า "เมื่อสั่งให้หยุดยิงไปและไม่รบกับญี่ปุ่นแล้ว ก็ควรตกลงกับ
ญี่ปุ่นควยว่าไทยจะไม่รบกับฝ่ายสัมพันธมิตร ควรจะเอาแบบเคนมารคที่ให้แตกทางผ่านไป
เท่านั้น แต่ไทยจะไม่ช่วยเหลือใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะตามข้อเสนอทั้งหมดของญี่ปุ่นนั้น เป็น
การร่วมมือทางทหารทั้งสิ้น ไม่ใช่แค่ทัพผ่านอย่างเดียว จึงควรร่างขดตกลงชั้นเป็น
ของไทยเองให้เป็นไปในรูปแตกทางผ่านอย่างเดียว" ^{๖๑.} ควยเหตุนี้ นายปรีดี พนมยงค์
จึงสนับสนุนความคิดเห็นของนายดิเรก ชัยนาม ดังที่กล่าวมา

^{๕๘.} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๐๐ และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เรื่องเดิม

หน้า ๔๓๓

^{๕๙.} ทวี บุณยเกตุ เรื่องเดิม หน้า ๒๐๑

^{๖๐.} ดิเรก ชัยนาม เรื่องเดิม หน้า ๑๐๘

^{๖๑.} ทวี บุณยเกตุ เรื่องเดิม หน้า ๒๐๑

คณะรัฐมนตรีได้มีมติตามข้อเสนอของนายดิเรก ชัยนาม และนายปรีดี พนมยงค์
 คือยอมให้ญี่ปุ่นยกกองทัพผ่านประเทศ แต่ญี่ปุ่นต้องเคารพเอกราช อธิปไตย และเกียรติ-
 ศักดิ์ของไทย ^{๖๒.} ต่อมาจึงได้มีการลงนามในสัญญายอมให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยได้ โดย
 มีข้อความที่ฝ่ายไทยเพิ่มเติมให้ญี่ปุ่นเคารพเอกราชและอธิปไตยของไทย อย่างไรก็ตาม
 ฝ่ายญี่ปุ่นได้ยื่นขอเสนออีกให้มีการตกลงกันในทางเศรษฐกิจและการคลัง ฝ่ายไทยโดย
 นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโต้แย้งว่า ขอตกลงยอมให้ญี่ปุ่น
 ผ่านประเทศนั้นเป็นเรื่องการทหารอย่างเดียว ไม่เกี่ยวกับการเงินหรือเรื่องอื่นเลย
 ญี่ปุ่นจะคงเคารพเอกราชและอธิปไตยอย่างเคร่งครัดตามข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่น
 ก็ยอมรับตามหลักการที่รัฐบาลไทยเสนอคือ ต้องไม่ปลดอาวุธทหารไทย ต้องเดินทัพผ่าน
 เท่านั้น จะไม่พักที่กรุงเทพฯ ข้อตกลงมีขีดจำกัดเฉพาะการทหารเท่านั้น และเป็นอัน
 เกิดขาด จะเพิ่มเติมอะไรในภายหลังไม่ได้ ^{๖๓.}

เมื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการที่ญี่ปุ่นยกกองทัพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อ
 ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าในระยะแรกที่เผชิญกับการกดดันจาก
 ญี่ปุ่นนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์ ยังมีความเห็นพ้องต้องกันอย่าง
 นอยที่สุดก็ประการหนึ่งใดแก่ การไม่สู้รบกับญี่ปุ่นในขณะนั้นและยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่าน
 ประเทศไทยไปก่อน ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอของนายปรีดี พนมยงค์ ในการประชุมคณะ
 รัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วน จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 นั้นได้แสดงท่าทีว่าจะยอมให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศโดยค้ำค้ำ แยกก่อนการประกาศสงครามของ
 ญี่ปุ่น ดังที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้แจ้งต่อทูตอังกฤษในพฤศจิกายน ๒๔๘๔ เนื่อง
 ควายนจอมพล ป. เห็นว่าไม่ใคร่รับความช่วยเหลืออย่างเพียงพอจากฝ่ายสัมพันธมิตร ใน
 ขณะเดียวกันกับที่นายปรีดี พนมยงค์ ก็มีแนวคิดที่จะต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่ต้น โดยคิดที่
 จะเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร ดังที่เคยแสดงท่าทีในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อปลาย
 พฤศจิกายน ๒๔๘๔

๖๒. ประเสริฐ บัณฑิตกุล เรื่องเดิม หน้า ๓๓๘-๓๓๙

๖๓. ทวี บุญเกิด เรื่องเดิม หน้า ๒๐๒

สถานการณ์ระดับชั้นภายใต้การบีบบังคับของญี่ปุ่นระหว่าง ๗-๘ ธันวาคม ๒๕๔๔
 จึงเป็นเหตุให้จอมพล ป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์ เห็นพ้องต้องกันให้ญี่ปุ่นยก
 กองทัพผ่านไทย ในขณะที่บุคคลทั้งสองต่างก็มีความคิดที่จะต่อต้านญี่ปุ่นอยู่ก่อนแล้ว ความ
 ซัดแย้งระหว่างบุคคลชั้นผู้นำของคณะราษฎรสองคนนี้จึงมิได้เกิดขึ้นจากการที่จอมพล ป.
 ยอมให้ญี่ปุ่นยกทัพผ่านไทยดังที่มีการเข้าใจกัน แต่ความซัดแย้งได้อุบัติขึ้น ภายหลังจากเมื่อ
 จอมพล ป. ถูกญี่ปุ่นบีบบังคับทั้งด้านทหาร เศรษฐกิจและการคลัง จนต้องยอม
 ให้ญี่ปุ่นกู้เงินและทำสัญญาร่วมมือทางทหารกับญี่ปุ่น ตลอดจนประกาศสงครามกับอังกฤษ
 และสหรัฐอเมริกา ดังจะได้กล่าวในบทต่อไป.